

آمپول، انتخاب اول بیماران ایرانی

با سواد و بی‌سواد ندارد. هنوز هم خیلی‌هایمان گمان می‌کنیم داروهای تزریقی خیلی سریع‌تر از داروهای خوراکی، جواب می‌دهد و همین فرهنگ رایج، حالا کشور ما را در فهرست پرمصرف‌ترین داروهای تزریقی جهان قرار داده است.

با سواد و بی‌سواد ندارد. هنوز هم خیلی‌هایمان گمان می‌کنیم داروهای تزریقی خیلی سریع‌تر از داروهای خوراکی، جواب می‌دهد و همین فرهنگ رایج، حالا کشور ما را در فهرست پرمصرف‌ترین داروهای تزریقی جهان قرار داده است. محبوبیت عجیب انواع آمپول‌ها در ایران، باعث شده براساس آمارهای سازمان غذا و دارو، تقریباً 40 تا 45 درصد ارقام دارویی تجویز شده در نسخه‌ها توسط پزشکان، در رده داروهای تزریقی باشد و البته این آمار، بجز داروهای تزریقی‌ای است که خود بیماران به صورت داروهای بدون نسخه از داروخانه‌ها تهیه می‌کنند.

این در حالی است که گفته می‌شود میانگین استاندارد مصرف داروهای تزریقی در کشورهای توسعه یافته، حداکثر بین 10 تا 20 درصد کل داروهای مصرفی است.

هم مسئولان وزارت بهداشت و هم کارشناسان نظام سلامت، یکصدا معتقدند آمار داروهای تزریقی در ایران خیلی بالاست و اصلاً تناسبی با استانداردهای جهانی ندارد.

این فرهنگ غلط که آمپول‌ها و سرم‌ها خیلی سریع‌تر از داروهای خوراکی، حال بیمار را خوب می‌کند، پیامدهای جبران‌ناپذیری را هم روی سلامت افراد داشته است.

احتمال ایجاد عفونت، حساسیت‌های مرگ‌زا - بخصوص در مواردی مثل تجویز پنی‌سیلین - و واکنش‌های شدید بدن در برابر تزریق برخی آمپول‌ها و سرم‌ها، فقط گوشه‌ای از این عوارض است که داروهای تزریقی را در ردیف داروهای خطرناک نشانده است.

به طور کلی داروی تزریقی به عنوان روشی امن و مطمئن در فرآیند درمان بیمار به حساب نمی‌آید و این روش فقط در شرایط اضطراری برای بیمار تجویز می‌شود، اما در کشور ما حتی در خیلی از خانه‌ها، انواع و اقسام داروهای تزریقی ذخیره می‌شود تا شاید در روز مبادا استفاده شود.

غرب کشور؛ بالاترین آمار تزریق دارو

در ریشه یابی این مشکل جدی نظام سلامت، دکتر نوشین محمد حسینی، مسئول آموزش کمیته کشوری تجویز منطقی داروی وزارت بهداشت در گفت‌وگو با جام جم معتقد است: خیلی از بیماران حوصله‌ای برای مصرف منظم داروهای خوراکی ندارند و به اشتباه فکر می‌کنند یک تزریق ساده دارو، جای چند نوبت مصرف داروهای خوراکی را می‌گیرد. همین تصور اشتباه، یکی از عوامل بالا رفتن آمار مصرف داروهای تزریقی در کشور است.

این مقام مسئول خاطرنشان می‌کند که در قسمت‌های مرکزی کشور، آمار مصرف داروهای تزریقی کمتر و در غرب کشور، بالاتر است اما به قول محمد حسینی، میانگین مصرف داروهای تزریقی در ایران بالاتر از میانگین جهانی است و به 45 درصد آمار کل داروها نیز می‌رسد.

او درباره این که چطور می‌شود این مشکل فرهنگی و پزشکی را حل کنیم نیز تاکید دارد که سازمان غذا و دارو، بر نسخه‌ها نظارت و به پزشکی که داروی تزریقی غیرضروری تجویز می‌کند، هشدار می‌دهد اما به گفته این مسئول، تا وقتی فرهنگ تجویز بی‌رویه داروهای تزریقی در جامعه عوض نشود، نمی‌توان در زمان کوتاهی، این مشکل را حل کرد.

از فقر آموزش تا شکست درمانی

اغلب کارشناسان نظام سلامت معتقدند فرهنگ سازی در حوزه سلامت، مهم‌ترین راه حل برای رفع بسیاری از مشکلات این حوزه است. این راه حل، هم هزینه کمتری دارد و هم در بلندمدت مشکلات نظام بهداشت و درمان را به صورت عمقی و ریشه‌ای حل می‌کند.

دکتر محمود الیاسی، دبیر شورای داروخانه‌های استان تهران نیز در گفت‌وگو با جام جم به همین مسأله اشاره و تاکید می‌کند: در کشور ما، نه در کودکی و نه در دوره نوجوانی به شهروندان درباره مصرف صحیح داروها آموزش نمی‌دهند. به عقیده او، همین موضوع باعث شده خیلی از بزرگسالان، از عوارض داروهای تزریقی بی‌خبر باشند.

الیاسی تصریح می‌کند حدود 20 درصد مراجعات به مراکز درمانی به این دلیل اتفاق می‌افتد که بیمار از عوارض دارو بی‌اطلاع بوده یا دارو را بدرستی مصرف نکرده است. یعنی 20 درصد «شکست پزشکی» به ناآگاهی دارویی مردم برمی‌گردد.

دسترسی راحت به داروهای تزریقی

درست است که خیلی از داروخانه‌ها حاضر نمی‌شوند داروی تزریقی را بدون نسخه در اختیار بیمار قرار دهند، اما به گفته الیاسی، «وقتی بیمار اصرار زیادی به دریافت داروی تزریقی داشته باشد، بالاخره یک داروخانه را پیدا خواهد کرد که با درخواستش موافقت کند و حتی اگر هیچ داروخانه‌ای هم قبول نکند، بیمار از طریق بازار سیاه هم که شده، داروی تزریقی را دریافت می‌کند، در حالی که داروهای تزریقی باید فقط در شرایط اضطراری تجویز شود.»

در این شرایط، به قول الیاسی چون بیمار نمی خواهد حق ویزیت بدهد یا توانایی مالی پرداخت حق ویزیت را ندارد، تلاش می کند داروی تزریقی را بدون نسخه تهیه کند تا هم هزینه هایش کمتر شود و هم به زعم خودش، سریع تر درمان بشود.

پزشک هم بی تقصیر نیست

تجویز داروهای کورتونی مثل دگزامتازون، این خاصیت را دارد که بیمار را سر حال می کند و علائم بیماری را از بین می برد، اما بیمار را مداوا نمی کند.

دکتر شهید زمانی، عضو هیات مدیره انجمن داروسازان تهران در گفت و گو با جام جم یادآوری می کند که بخش عمده ای از داروهای تزریقی، مربوط به تجویز همین داروهای کورتونی است که در ظاهر حال بیمار را خوب می کند، اما در باطن، بیماری سرچایش می ماند.

از سوی دیگر، درست است که فرهنگ رایج در بین بیماران این است که به داروهای تزریقی علاقه دارند و فکر می کنند اثر این داروها بیشتر از داروهای خوراکی است، اما عضو هیات مدیره انجمن داروسازان تهران معتقد است در این وضعیت پیش آمده، پزشکان هم بی تقصیر نیستند.

به باور او، اگر پزشکان در نسخه های تجویزی خود کمتر از داروهای تزریقی استفاده کنند و به جای آن از جایگزین های مناسب بهره ببرند، آن وقت آمار داروهای تزریقی تجویز شده بسیار پایین می آید. به گفته زمانی، گاهی پزشک تحت تاثیر اصرار بیمار، داروی تزریقی را تجویز می کند در حالی که پزشک نباید تسلیم این اصرارها شود و باید تجویز داروی تزریقی را به عنوان گزینه آخر در نظر داشته باشد.

موارد مجاز مصرف آمپول و سرم

نمی شود یکطرفه به قاضی برویم و بگوییم بیمار نباید از داروی تزریقی استفاده کند، بلکه اتفاقا برخی اوقات، تجویز داروی تزریقی برای درمان بیمار، یک ضرورت انکارناپذیر است که روند درمان بیمار را تسریع می بخشد.

به گفته مسئول آموزش کمیته کشوری تجویز منطقی داروی وزارت بهداشت، همیشه هم تجویز داروی تزریقی ضرر ندارد و حتی خیلی اوقات برای درمان بیمار، موثر و لازم است.

انجام واکسیناسیون های ضروری برای نوزادان و بزرگسالان، تجویز انسولین برای بیماران دیابتی، استفاده از پنی سیلین ها برای مقابله با بیماری های عفونی و استفاده از برخی آنتی بیوتیک های تزریقی برای بیماران بستری، نمونه ای از موارد ضروری استفاده از داروهای تزریقی است که این مقام مسئول به آن اشاره می کند.

اما از سوی دیگر، استفاده از داروهای تزریقی مسکن و ضددرد که نشانه های بیماری را به طور موقت از بین می برد، مواردی از مصرف غیرمنطقی داروهای تزریقی است که باید بیماران، پزشکان، رسانه ها و سایر نهادهای فرهنگ ساز با کمک و همدلی همدیگر، در مقابل این معضل رایج نظام سلامت بایستند.

داروی تزریقی؛ فقط در بیمارستان

در بسیاری از کشورهای توسعه یافته، داروی تزریقی فقط در بیمارستان ها تجویز می شود. یعنی دو حالت بیشتر ندارد، یا بیمار حالش خیلی وخیم است و نیاز به بستری فوری دارد که در آن صورت باید به بیمارستان برود تا به تشخیص پزشکان، برای او داروی تزریقی تجویز شود یا این که بیمار آن قدرها هم حالش وخیم نیست و نیاز به درمان سرپایی دارد که در آن صورت، مطب ها و درمانگاه ها اجازه ندارند برای بیمار، دارو تزریق کنند و باید صرفا از داروی خوراکی برای مداوای او استفاده کنند. به تعبیر دیگر، داروی تزریقی در نظام های توسعه یافته درمان، فقط برای شرایط اورژانسی تعریف شده است، نه این که بیمار برای یک سرماخوردگی ساده هم به تجویز داروهای کورتونی روی بیاورد.

امین جلالوند - جامعه